

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

PRVI ODJEL

PREDMET BREZEC protiv HRVATSKE

(Zahtjev br. 7177/10)

PRESUDA

STRASBOURG

18. srpnja 2013.

Ova će presuda postati konačna pod okolnostima utvrđenim u članku 44., stavku 2. Konvencije. Može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.

U predmetu Brezec protiv Hrvatske,

Europski sud za ljudska prava (Prvi odjel), zasjedajući u vijeću koje čine:

gđa Isabelle Berro-Lefèvre, *predsjednica*

gđa Elisabeth Steiner,

g. Khanlar Hajiyev,

g. Linos-Alexandre Sicilianos,

g. Erik Møse,

gđa Ksenija Turković,

g. Dmitry Dedov, *suci*

i g. Søren Nielsen, *tajnik Odjela,*

nakon vijećanja zatvorenog za javnost 29. siječnja, 28. svibnja i 25. lipnja 2013. godine,

donosi sljedeću presudu koja je usvojena ovog posljednjeg datuma:

POSTUPAK

1. Postupak u ovome predmetu pokrenut je na temelju zahtjeva (br. 7177/10) protiv Republike Hrvatske što ga je 19. siječnja 2010. godine hrvatska državljanka gđa Jadranka Brezec ("podnositeljica") podnijela Sudu na temelju članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda ("Konvencija").

2. Podnositeljicu je zastupala gđa D. Košta, odvjetnica iz Splita. Hrvatsku vladu ("Vlada") je zastupala njezina zastupnica gđa Š. Stažnik.

3. Podnositeljica je u bitnome navela da joj je povrijeđeno pravo na poštovanje njenog doma, protivno članku 8. Konvencije.

4. Dana 18. svibnja 2011. godine o zahtjevu je obaviještena Vlada. Odlučeno je i da će se istovremeno odlučiti o dopuštenosti i osnovanosti zahtjeva (članak 29., stavak 1.).

ČINJENICE**I. OKOLNOSTI PREDMETA****A. Pozadina predmeta**

5. Podnositeljica je rođena 1952. godine i živi u Mlinima.

6. Podnositeljica je bila zaposlenica društvenog poduzeća Hoteli Mlini. Podnositeljica je 1970. godine uselila u stan u Mlinima, Dubrovnik, koji se nalazio u zgradi u društvenom vlasništvu.

7. Dana 9. srpnja 1997. godine Republika Hrvatska je prodala zgradu u kojoj se nalazio stan u kojem je stanovala podnositeljica Hotelima Mlini, koji su u međuvremenu postali privatno poduzeće.

B. Građanski postupak

8. Dana 9. svibnja 2005. godine Hoteli Mlini su podnijeli građansku tužbu Općinskom sudu u Dubrovniku tražeći iseljenje podnositeljice jer nije imala pravnu osnovu za posjed stana.

9. Dana 19. listopada 2005. godine podnositeljica je podnijela protutužbeni zahtjev, zatraživši od Općinskog suda u Dubrovniku utvrđenje njenog stanarskog prava na stanu u kojem je stanovala te donošenje presude koja zamjenjuje ugovor o prodaji stana.

10. Dana 25. listopada 2005. godine podnositeljica je sklopila kupoprodajni ugovor kojim je kupila drugi stan u Dubrovniku.

11. Dana 28. prosinca 2005. godine Općinski sud u Dubrovniku je donio presudu temeljem pismenih dokaza. Prihvatio je tužbeni zahtjev tužitelja, te odbio podnositeljčin protutužbeni zahtjev i podnositeljici naložio iseljenje iz stana. Mjerodavni dio presude glasi:

“Prije svega, sud je utvrdio da prostorije koje su predmet ovog spora ne predstavljaju stan u smislu odredbe čl. 6. st. 1. toč. 1. ZSO-a (Narodne novine br. 51/85), kao i odredbe čl. 5. st. 1. toč. 1. ranijeg ZSO-a (Narodne novine br. 52/74), kojima je određeno da se stanom smatra skup prostorija namijenjenih za stalno stanovanje s prijeko potrebnim sporednim prostorijama, koje u pravilu čine jednu građevinsku cjelinu i imaju poseban glavni ulaz. Iz tužiteljevih navoda, što tuženica nije osporila, proizlazi da tuženica koristi prostore u površini 43 m², koji se sastoje od četiri sobe, te zajedničku kupaonicu s WC-om i hodnik, pa je očito da nije riječ o jednoj građevinskoj cjelini, dakle, da predmetne prostorije ne čine stan u smislu navedenih odredbi ZSO-a.

Pored toga, između stranaka je nesporno da se predmetne prostorije nalaze u tužiteljevoj personalnoj zgradi, a to proizlazi i iz isprava koje je tuženica dostavila uz protutužbu. Kako je riječ o zgradi koja je bila namijenjena privremenom smještaju tužiteljevih radnika, tuženica nije mogla na prostorijama u njoj steći stanarsko pravo, i to sukladno odredbi čl. 8 st. 1. toč. 1. ZSO-a (Narodne novine br. 51/85), kao i odredbi čl. 6. st. 1. toč. 1. ranijeg ZSO-a (Narodne novine br. 52/74), kojima je određeno da se stanarsko pravo ne može steći na stanovima namijenjenim za privremeni smještaj. Osim toga, s obzirom da predmetne prostrije ne predstavljaju stan u smislu odredbi ZSO-a, tužiteljica nije na njima mogla steći stanarsko pravo upirući na odredbu čl. 91 ZSO-a (Narodne novine br. 51/85), kada u protutužbi tvrdi da joj pripada stanarsko pravo na predmetnom „stanu“, kojeg joj je tužitelj dao na privremeno korištenje do dodjele drugog stana, budući joj nije dodijelio drugi stan. Tuženica ovu svoju tvrdnju nije dokazala ispravama koje je dostavila uz protutužbu (prilog 1.s 27), niti se ta tvrdnja može dokazati saslušanjem svjedoka – bivših stanara „personalne zgrade“ kojima su dodijeljeni drugi stanovi, kao i saslušanjem same tuženice, kako je to tuženica predložila u protutužbi, pa je sud odbio provesti ove dokaze smatrajući ih suvišnim i predloženim u cilju odugovlačenja postupka.

... Tuženica na predmetnim prostorijama nije ni mogla steći stanarsko pravo iz razloga koji su navedeni u prethodna dva pasusa, kao i stoga što su navedene prostorije kako njoj, tako i ostalim tuženikovim radnicima, date na privremeno korištenje bez odluke o davanju stana na korištenje, odnosno bez druge valjane pravne osnove na temelju koje bi im pripadalo stanarsko pravo na tim prostorijama...“

...

s obzirom da je u postupku utvrđeno da je tužitelj vlasnik prostorija koje su predmet ove tužbe, koje tuženica drži bez valjane pravne osnove, sud je odlučio kao u točki I izreke ove presude, a temeljem čl. 162. st. 1. ZOV-a.”

12. U svojoj žalbi od 20. siječnja 2006. godine podnositeljica je tvrdila da zbog proteka vremena i rata u Hrvatskoj izgubila [svoj primjerak] odluke o dodjeli stana na korištenje. Međutim, tvrdi da se njeno pravo moglo dokazati izvođenjem dokaza saslušanjem svjedoka i nje kao stranke. Svjedoci koje je ona predložila svjedočili bi i o ostalim odlučnim stvarima, na primjer, da je tužitelj održao sastanke sa stanarima na kojima su nastojali pronaći optimalno rješenje te je bilo predloženo da joj se dodijeli drugi stan. U tom su smjeru čak bili poduzeti i izvjesni koraci. Jednome od stanara bio je dodijeljen drugi stan. Još jedna mogućnost o kojoj se raspravljalo bilo je preuređenje dotične zgrade, te je tužitelj čak u tom smislu predočio i projekt. Nadalje je tvrdila da su prostorije koje su bile u njenom posjedu tvorile jedinstvenu cjelinu, te su stoga predstavljale stan, jer je Zakonom o stambenim odnosima bilo predviđeno da prostorije koje čine stan "u načelu tvore jedinstvenu građevinsku cjelinu". Nadalje je tvrdila da je u tom stanu živjela više do trideset pet godina i da se on ne može smatrati mjestom u kojem privremeno boravi. Tvrdila je da je prvostupanjski sud, prije nego što je donio svoj zaključak, trebao izvesti relevantne dokaze i nakon toga ocijeniti sve bitne okolnosti.

13. Dana 31. listopada 2006. godine podnositeljica je dovršila kupnju drugog stana u Dubrovniku (vidi stavak 10. ove presude). Njeno vlasništvo stana upisano je u zemljišnu knjigu Općinskog suda u Dubrovniku 2007. godine.

14. Dana 31. siječnja 2008. godine Županijski sud u Dubrovniku odbio je podnositeljčinu žalbu protiv prvostupanjske presude. Mjerodavni dio presude glasi:

“ Prvostupanjski je sud odbio prijedlog tuženice (protutužiteljice) za izvođenje dokaza saslušanjem stranaka i očevida na licu mjesta i za to odbijanje dao potrebne i valjane razloge u smislu članka 8. ZPP-a koje razloge prihvaća i ovaj sud ...

Stranački iskaz nije dokaz kojim se dokazuje stanarsko pravo pogotovo ne u situaciji kad je sud utvrdio da su prostorije bile namijenjene za privremeni smještaj i da su tužiteljici date kao privremeni smještaj.

U vezi navoda da bi sud iz iskaza tužiteljice čuo da je dokumentacija izgubljena u ratu, pa bi došla do saznanja od koga tražiti dokumentaciju navodi se da je teret

dokaza na tužiteljici te ako je ona imala saznanja o tome sama trebala tražiti dokumentaciju, a sud niti je dužan niti ovlašten to činiti po službenoj dužnosti.

Tuženičin prijedlog iz historijata protutužbe da se saslušaju svjedoci bivši stanari personalne zgrade ... je neodređen i ne predstavlja dokazni prijedlog u smislu odredbe članka 241. ZPP-a.

Naime, prema odredbi članka 241. ZP-a stranka koja predlaže da se određena osoba sasluša kao svjedok mora prije toga naznačiti o čemu ona treba da svjedoči i navesti njezino ime i prezime, zanimanje i boravište.

...

Iz procesne građe proizlazi:

- da je tužitelj uknjižen kao vlasnik ... zgrade u kojoj se nalazi prijeporni prostor;
- da su prostorije u toj zgradi bile namijenjene za privremeni smještaj tužiteljevih radnika;
- da tuženica prostorije u zgradi koristi bez akta tužiteljevog tijela kojim bi mu se te prostorije (kao skup prostorija koji predstavlja stan u smislu odredbe članka 6. stavak 1. točka 1. Zakona o stambenim odnosima... ...) dali na korištenje, bilo privremeno bilo trajno;
- da je tuženica odbila tužitelju predati prostor..."

Na temelju navedenih utvrđenja pravilan je zaključak prvostupanjskog suda da tuženica nije stekla stanarsko pravo na prostorijama koje koristi, a niti bi se po nekoj drugoj osnovi mogla s uspjehom suprotstaviti tužiteljevom vlasničkom zahtjevu za predaju stvari."

15. Podnositeljica je potom podnijela ustavnu tužbu u kojoj je ponovila tvrdnje iz svoje žalbe (vidi stavak 12. ove presude) koja je odbijena 30. lipnja 2009. godine. Ustavni sud je u cijelosti prihvatio obrazloženje nižih sudova, ograničivši svoju ocjenu na nepostojanje pravne osnove za podnositeljčino stanovanje u tom stanu. Odluka je dostavljena podnositeljici 20. srpnja 2009. godine.

C. Ovršni postupak

16. Dana 18. srpnja 2008. godine Hoteli Mlini zatražili su od Općinskog suda u Dubrovniku ovrhu njegove presude kojom je naloženo iseljenje podnositeljice. Predloženo rješenje o ovrsi je doneseno 7. kolovoza 2008. godine. Podnositeljica je uložila žalbu 25. studenog 2008. godine.

17. Dana 10. prosinca 2010. godine Općinski sud u Dubrovniku obustavio je ovršni postupak temeljem obavijesti Hotela Mlini od 25. studenog 2010. godine da je podnositeljica iselila iz stana.

18. Prema navodima Vlade, podnositeljica je 2009. godine uselila u stan koji je kupila 2006. godine.

19. Prema navodima podnositeljice, ona je prisilno iseljenja iz stana u vlasništvu Hotela Mlini 19. studenog 2010. godine.

II. MJERODAVNO DOMAĆE PRAVO I PRAKSA

Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima

20. Članak 161. stavak 1. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (Narodne novine br. 91/1996) propisuje:

"Vlasnik ima pravo zahtijevati od osobe koja posjeduje njegovu stvar da mu ona preda svoj posjed te stvari."

PRAVO

I. NAVODNA POVREDA ČLANKA 8. KONVENCIJE

21. Podnositeljica prigovara da su domaći sudovi povrijedili njeno pravo na poštovanje njenog doma. Poziva se na članak 8. Konvencije čiji mjerodavni dio glasi:

"1. Svatko ima pravo na poštovanje svoga ... doma

2. Javna se vlast neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala kao i radi zaštite prava i sloboda drugih. "

A. Dopuštenost

1. Tvrđnje stranaka

22. Vlada tvrdi kako je dio zahtjeva koji se odnosi na sve događaje prije 5. studenog 1997. godine kad je Hrvatska ratificirala Konvenciju nespojiv *ratione temporis*.

23. Nadalje tvrdi kako podnositeljica nije iscrpila domaća pravna sredstva jer, kako navodi, pred domaćim sudovima nije uložila nikakav prigovor vezano uz njeno pravo na poštovanje njenog doma.

24. Također tvrdi da je zahtjev podnesen izvan roka od šest mjeseci jer je konačna domaća odluka, i to odluka Ustavnog suda od 30. lipnja 2009. godine dostavljena podnositeljici 20. srpnja 2009. godine, a datum na prijemnom žigu Suda je 25. siječnja 2009. godine.

25. Podnositeljica odgovara da je ustrajala na zaštiti svog prava na poštovanje doma pred domaćim sudovima, te da je njen zahtjev Sudu podnesen u propisanom roku.

2. Ocjena Suda

(a) Iscrpljenje domaćih pravnih sredstava

26. Sud ponavlja kako pravilo o iscrpljivanju domaćih pravnih sredstava iz članka 35. stavka 1. Konvencije obvezuje podnositelje zahtjeva da prvo upotrijebe pravna sredstva koja su redovno dostupna i dostatna u domaćem pravnom sustavu za ispravak navodne povrede. Postojanje pravnih sredstava mora biti dovoljno izvjesno, u praksi kao i u teoriji, jer će im u protivnome nedostajati potrebna dostupnost i djelotvornost. Vlada koja se poziva na neiscrpljenje domaćih pravnih sredstava dužna je uvjeriti Sud da je pravno sredstvo bilo djelotvorno te raspoloživo u teoriji i praksi u relevantno vrijeme, drugim riječima, da je bilo dostupno, da je moglo ispraviti situaciju u odnosu na prigovore podnositelja zahtjeva, te da je davalo razumne izgleda za uspjeh (vidi, među ostalim izvorima, *Akdivar i drugi protiv Turske*, 16. rujna 1996., stavci 65. i 68., Izvješća o presudama i odlukama 1996-IV).

27. U odnosu na predmetni slučaj, Sud je utvrdio da je podnositeljica u svojim podnescima domaćim sudovima, u biti, prigovorila protiv svog iseljenja iz prostora u kojem je prebivala od 1970. godine do trenutka navodnog iseljenja. U tim okolnostima Sud je utvrdio da je podnositeljica iscrpila domaća pravna sredstva u odnosu na svoj prigovor temeljem članka 8. Konvencije vezano uz njeno pravo na poštovanje doma (vidi, za usporedbu, *Paulić protiv Hrvatske*, br. 3572/06, stavci 25. i 26., 22. listopada 2009., i *Orlić protiv Hrvatske*, br. 48833/07, stavci 40. i 41., 21. lipnja 2011.). Sukladno navedenom, taj se prigovor ne može odbaciti zbog neiscrpljenja domaćih pravnih sredstava.

(c) Poštovanje pravila o šest mjeseci

28. Sud ponavlja kako može odlučivati o zahtjevu samo ako je podnesen Sudu unutar roka od šest mjeseci. Svrha pravila o šest mjeseci je promicanje pravne sigurnosti i osigurati da se s predmetima, u kojima postoje sporna pitanja vezano uz Konvenciju, postupa u razumnom roku te da se zaštiti vlast i druge osobe kojih se to tiče od svake neizvjesnosti kroz produljeno vremensko razdoblje. Konačno, to pravilo treba osigurati i mogućnosti utvrđivanja činjenica predmeta prije nego se ta mogućnost izgubi, čime bi pošteno preispitivanje spornog pitanja postalo gotovo nemoguće (vidi *Kelly protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 10626/83, Odluka Komisije od 7. svibnja 1985., Odluke i izvješća (DR) 42, str. 205, i *Baybora i drugi protiv Cipra* (odl.), br. 77116/01, 22. listopada 2002.).

29. Vezano uz datum podnošenja zahtjeva Sudu, Sud je već utvrdio da se datum poštanskog pečata kojim se evidentira dan kad je zahtjev upućen smatra datumom podnošenja zahtjeva, a ne datum primitka označen pečatom na zahtjevu (vidi, na primjer, *Kipritçi protiv Turske*, br. 14294/04, stavak 18., 3. lipnja 2008.).

30. Sud je utvrdio da je datum poštanskog pečata, kojim je evidentirano kada je zahtjev poslan, 19. siječnja 2010. godine. Obzirom da je konačna odluka domaćeg suda, odluka Ustavnog suda od 30. lipnja 2009. godine, dostavljena podnositeljici 20. srpnja 2009. godine, slijedi da je zahtjev podnesen Sudu unutar roka od šest mjeseci. Prigovor Vlade stoga treba odbiti.

(c) Zaključak

31. Sud je utvrdio da ovaj zahtjev nije očito neosnovan u smislu članka 35. stavka 3. (a) Konvencije. Nadalje je utvrdio i da nije nedopušten po bilo kojoj drugoj osnovi. Stoga ga treba proglasiti dopuštenim.

B. Osnovanost

1. Tvrdnje stranaka

32. Podnositeljica tvrdi kako je stan o kojemu je riječ bio stan u društvenom vlasništvu koji joj je bio dodijeljen u sklopu sustava stanarskih prava u bivšoj Jugoslaviji. Plaćala je najamninu državi te se smatralo da je njeno stambeno pitanje riješeno. Njezini su problemi nastali kad su Hoteli Mlini privatizirani u dvojbenim okolnostima. Međutim, Vlada nije dostavila nikakve odgovore u odnosu na proces privatizacije. Podnositeljica tvrdi da je državna agencija i dalje bila vlasnik 49% udjela u Hotelima Mlini. Dana 19. studenog 2010. godine prisilno je iseljenja iz stana o kojemu je riječ, u kojemu je prethodno živjela od 1970. do 2010. godine. Duljina tog razdoblja dokazuje da je to bio njen dom. Nadalje tvrdi kako činjenica da je postala suvlasnicom drugog stana tijekom 2006. godine nema nikakav utjecaj na njena prava u odnosu na stan u Mlinima. Drugi stan je kupila samo zbog agresivnog stava novog vlasnika Hotela Mlini, te je morala podići kredit od banke za tu kupovinu, što ju je dovelo u neizvjestan položaj i ostavilo joj oskudna sredstva za uzdržavanje.

33. Vlada tvrdi kako nije došlo do miješanja u podnositeljici pravo na poštovanje njenog doma jer stan o kojemu je riječ nije bio njen dom zbog toga što ona na njemu nikada nije stekla stanarsko pravo. Stan joj je bio dodijeljen samo privremeno. Nadalje, dana 31. listopada 2006. godine podnositeljica je kupila drugi stan u istoj općini. Njeno vlasništvo tog stana upisano je u zemljišnoj knjizi 2007. godine. U taj je stan uselila svojom voljom 2009. godine.

2. Ocjena Suda

(a) Radi li se o pravu koje štiti članak 8.

34. Prvo pitanje koje Sud treba riješiti je može li podnositeljica tvrditi da je imala pravo zaštićeno člankom 8., odnosno, u konkretnom slučaju, može li se stan o kojemu je riječ smatrati podnositeljičinim domom.

35. Sudska praksa tijela Konvencije jasno govori kako pojam "dom" u smislu članka 8. nije ograničen na prostorije koje su u zakonitom posjedu ili koje su zakonito postavljene. "Dom" je samostalan pojam koji ne ovisi o klasifikaciji po domaćem pravu. Predstavljaju li neke prostorije "dom" koji uživa zaštitu članka 8. stavak 1. ovisit će o činjeničnim okolnostima, i to o postojanju dovoljnih i trajnih veza s konkretnim mjestom (vidi *Buckley protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 25 rujna 1996., *Izvešća* 1996-IV, stavci 52.-54., i izvješće Komisije od 11. siječnja 1995., stavak 63.; *Gillow protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 24. studenog 1986., stavak 46., Serija A br. 109; *Wiggins protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 7456/76, odluka Komisije od 8. veljače 1978., DR 13, str. 40 i *Prokopovich protiv Rusije*, br. 58255/00, stavak 36., ECHR 2004-XI (izvaci)). Stoga je pitanje treba li neke prostorije smatrati "domom" činjenično pitanje i ne ovisi o zakonitosti posjeda temeljem domaćeg prava (vidi *McCann protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 19009/04, stavak 46., 13. svibnja 2008.).

36. U konkretnom slučaju, nesporno je da je podnositeljica živjela u stanu o kojemu je riječ između 1970. i 2009. godine, prema navodima Vlade, odnosno do 2010. godine prema navodima podnositeljice. Slijedom navedenog, Sud je utvrdio da je podnositeljica imala dovoljne i trajne veze s predmetnim stanom da bi se isti mogao smatrati njenim "domom" u smislu članka 8. Konvencije.

(b) Je li došlo do miješanja u podnositeljičino pravo na poštovanje njenoga doma

37. Sud je do sada donio nekoliko presuda u kojima je ocjenjivao pitanje miješanja u pravo podnositelja na poštovanje njegovog ili njezinog doma u okolnostima kad je bio donesen nalog za iseljenje. U predmetu *Stanková protiv Slovačke* (br. 7205/02, 9. listopada 2007.) Sud je presudio kako slijedi:

"57. Sud je utvrdio, a to nije bilo sporno među strankama, da je obveza podnositeljice da napusti stan predstavljala miješanje u njeno pravo na poštovanje njenoga doma koja se temeljila na relevantnim odredbama Građanskog zakona i naloga o izvršenju iz 1995..."

38. Nakon toga Sud je u naprijed citiranom predmetu *McCann* presudio:

"47. Nadalje je utvrđeno da je učinak otkaza koji je podnositeljica supruga uručila lokalnim vlastima, zajedno s postupkom zbog smetanja posjeda koje su pokrenule lokalne vlasti, imao za cilj miješanje u pravo podnositelja zahtjeva na poštovanje njegovoga doma."

39. Nadalje Sud je u predmetu *Ćosić protiv Hrvatske* (br. 28261/06, 15. siječnja 2009.) presudio:

“18. Sud smatra da obveza podnositeljice da iseli iz stana predstavlja miješanje u njeno pravo na poštovanje njenog doma, bez obzira na činjenicu da presuda kojom je naloženo podnositeljčino iseljenje još nije ovršena.”

40. Sud ne vidi nikakav razlog za odstupanje od ovoga pristupa u ovome predmetu. Utvrđeno je da je nalog za iseljenje podnositeljice izdan, te je postao pravomoćan 31. siječnja 2008. godine kada je Županijski sud u Dubrovniku potvrdio prvostupanjsku presudu (vidi stavak 14. ove presude). Sud smatra da nalog za iseljenje izdan protiv podnositeljice kojim joj je naloženo napuštanje stana predstavlja miješanje u njeno pravo na poštovanje njenog doma, bez obzira na to je li sama iselila nakon što je nalog za iseljenje postao pravomoćan ili je prisilno iseljena, te bez obzira je li vlasnica drugog stana.

(c) Je li miješanje bilo zakonito i imalo legitiman cilj

41. Domaći sudovi su temeljem hrvatskih zakona koji uređuju pravo vlasništva naložili podnositeljici da iseli iz predmetnog stana. Ti zakoni dozvoljavaju vlasniku zahtijevati povrat stvari kada posjednik nema nikakvu pravnu osnovu za posjed (vidi mjerodavnu odredbu Zakona o vlasništvu u stavku 20. ove presude).

42. S tim u vezi Sud prvo ponavlja da je tumačenje i primjena domaćeg prava u prvom redu na domaćim tijelima, osobito sudovima, čak i u područjima u kojima Konvencija „uključuje“ pravila toga prava s obzirom da su nacionalna tijela, po prirodi stvari, osobito sposobna rješavati pitanja koja nastaju s tim u vezi (vidi, *mutatis mutandis*, predmet *Winterwerp protiv Nizozemske*, 24. listopada 1979., stavak 46., Serija A br. 33). Sud neće tumačenje koje su dale nacionalne vlasti zamijeniti svojim tumačenjem osim u slučaju arbitrarnosti (vidi, na primjer, predmet *Tejedor García protiv Španjolske*, 16. prosinca 1997., stavak 31., *Izješća o presudama i odlukama*, 1997-VIII).

43. Predmetni nalog za povrat posjeda su izdali su domaći sudovi temeljem hrvatskih zakona koji uređuju vlasništvo. Ti zakoni dozvoljavaju vlasniku zahtijevati povrat posjeda stvari kad posjednik nema nikakvu pravnu osnovu za posjed. Domaći sudovi su se pozvali na članak 161. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima kad su naložili podnositeljčino iseljenje. Sud je, uzimajući u obzir da je njegova ovlast za preispitivanje poštivanja domaćeg prava ograničena (vidi, među ostalim izvorima, *Allan Jacobsson protiv Švedske* (br. 1), 25. listopada 1989., Serija A br. 163, str. 17, st. 57.) utvrdio da su odluke domaćih sudova kojima je naloženo podnositeljčino iseljenje bile u skladu s domaćim pravom, (vidi naprijed citirani predmet *Ćosić*, stavak 19.). Stoga je predmetno miješanje imalo legitiman cilj zaštite prava vlasnika stana (vidi naprijed citirani predmet *Orlić*, stavak 62.).

(d) Je li miješanje bilo "nužno u demokratskom društvu"

44. Stoga je središnje pitanje u ovome predmetu je li miješanje bilo razmjerno cilju koji se nastoji ostvariti te stoga "nužno u demokratskom društvu". Sud ponavlja da, iako članak 8. ne sadrži nikakve izričite postupovne zahtjeve, postupak donošenja odluka kod mjera miješanja mora biti pošten i u njemu treba poštovati interese koje štiti članak 8. (vidi *Giacomelli protiv Italije*, br. 59909/00, stavak 82., ECHR 2006-XII; *Maumousseau i Washington protiv Francuske*, br. 39388/05, stavak 62., 6. prosinca 2007.; *V.C. protiv Slovačke*, br. 18968/07, stavak 141, ECHR 2011 (izvaci), i *Hardy i Maile protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 31965/07, stavak 219., 14. veljače 2012.). U vezi s navedenim Sud je u predmetu *Connors protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, (br. 66746/01, stavci 81.–84., 27. svibnja 2004.) vezano uz skraćeni postupak radi povrata posjeda presudio kako slijedi:

“83. Postupovne zaštite dostupne pojedincu posebno su bitne pri utvrđivanju toga je li tužena država, kada je određivala regulatorni okvir, ostala unutar granica svoje diskrecijske slobode. Sud posebice mora razmotriti je li postupak donošenja odluka koji je doveo do mjera miješanja bio pošten i omogućuje li dužno poštovanje interesa koji su pojedincu zajamčeni člankom 8...”

45. U vezi s tim, Sud ponavlja kako bi svakoj osobi izloženoj opasnosti od miješanja u njezino pravo na dom, načelno trebalo omogućiti da nezavisni sud ocijeni razmjernost i razumnost mjere s obzirom na mjerodavna načela sadržana u članku 8. Konvencije, neovisno o tome što ta osoba nema, temeljem domaćeg prava, pravo na posjed stana (vidi, *mutatis mutandis*, naprijed citirane predmete *McCann*, stavak 50. i *Orlić*, stavak 65.).

46. Sud, međutim, naglašava kako se takvo pitanje ne nameće automatski u svakom predmetu vezanom uz prisilno iseljenje. Ako se podnositelj želi braniti pozivom na članak 8. kako bi spriječio prisilno iseljenje, to je njegovo pravo, a sud tada treba njegov zahtjev ili prihvatiti ili odbiti.

47. Sud je utvrdio da je u ovome predmetu podnositeljica postavila pitanje svog prava na poštovanje njenog doma. Ona je pred domaćim sudovima iznijela tvrdnje povezane s razmjernošću njenog iseljenja, kao što je činjenica da je uselila u stan na temelju ugovora sklopljenog između nje i nekadašnjeg vlasnika koji je nakon toga izgubljen tijekom rata u Hrvatskoj, da joj stan nije bio dodijeljen samo na privremenoj osnovi, da se u predmetu radi o za nju egzistencijalnom pitanju, da je živjela u stanu oko četrdeset godina, da je između stanara i predstavnika Hotela Mlini organizirano nekoliko sastanaka na kojima su Hoteli Mlini obećali osigurati smještaj stanarima, te da je ona ispunila svoje obveze kao stanar.

48. Sud je također utvrdio da je predmetni stan dodijeljen podnositeljici u posebnim okolnostima koje su postojale u bivšoj Jugoslaviji, kad su zaposlenici uplaćivali obvezatne mjesečne doprinose u stambene fondove i

kad su velikom broju zaposlenih osoba dodijeljeni stanovi u društvenom vlasništvu. Treba primijetiti da je taj stan, u trenutku kad joj je bio dodijeljen, bio u društvenom vlasništvu. Iako tužena država svakako ima široku slobodu izbora u kreiranju svojih socijalnih i stambenih politika, Sud je utvrdio da je postupak za podnositeljčino iseljenje započeo tek 2005. godine, oko osam godina nakon što su Hoteli Mlini kupili zgradu u kojoj se nalazi stan. Stoga, uz činjenicu je podnositeljica dugo vremena stanovala u stanu te da je za njega plaćala najamninu, Sud je također utvrdio da novi vlasnik nije na početku zauzeo čvrsto stajalište vezano uz podnositeljčino pravo na posjed tog stana.

49. Međutim, kad se radi o odlukama domaćih tijela u ovom predmetu, njihova utvrđenja ograničena su na zaključak kako podnositeljica prema primjenjivim domaćim zakonima nije imala zakonsko pravo posjeda stana. Domaći su se sudovi stoga ograničili na utvrđenje da je posjed podnositeljice bez pravne osnove, ali nisu dalje analizirali razmjernost mjere koju je trebalo primijeniti protiv podnositeljice, i to njenog iseljenja iz stana u kojemu je stanovala od 1970. do 2010. godine.

50. Propustivši ispitati gore navedene tvrdnje, domaći sudovi nisu podnositeljici osigurali odgovarajuća postupovna jamstva. Postupak donošenja odluke koji je doveo do mjere miješanja u takvim okolnostima nije bio pošten te nije na odgovarajući način uzeo u obzir podnositeljčine interese zajamčene člankom 8. (vidi, za usporedbu, naprijed citirani predmet *Ćosić; Paulić protiv Hrvatske*, br. 3572/06, 22. listopada 2009.; naprijed citirani predmet *Orlić, i Bjedov protiv Hrvatske* br. 42150/09, 29. svibnja 2012.).

51. Stoga je u ovome predmetu došlo do povrede članka 8. Konvencije.

II. OSTALE NAVODNE POVREDE KONVENCIJE

52. Podnositeljica nadalje prigovara temeljem članka 6. Konvencije ishodu predmetnog postupka te temeljem članka 1. Protokola br. 1. uz Konvenciju da nije mogla kupiti predmetni stan. Poziva se i na članke 14. i 17. Konvencije bez navođenja relevantnih razloga.

53. U svjetlu svih materijala koje posjeduje te u mjeri u kojoj je predmet prigovora u njegovoj nadležnosti, Sud smatra kako ovaj dio zahtjeva ne upućuje na postojanje bilo kakve povrede Konvencije. Slijedi da je nedopušten na temelju članka 35., stavka 3. (a) kao očigledno neosnovan, i da ga treba odbiti na temelju članka 35., stavka 4. Konvencije.

III. PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

54. Članak 41. Konvencije propisuje:

"Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarnje pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućuje samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravičnu naknadu povrijeđenoj stranci."

A. Šteta

55. U svom početnom zahtjevu podnositeljica je potraživala 15.000,00 eura (EUR) na ime nematerijalne štete. Međutim, kad je bila pozvana potraživati odštetu zajedno sa svojim odgovorom na očitovanje Vlade, ona to nije učinila.

56. Vlada osporava taj zahtjev.

57. Sud ponavlja kako presuda u kojoj je utvrdio povredu nameće tuženoj državi pravnu obvezu okončati povredu i ispraviti njene posljedice. Ako domaće pravo ne dozvoljava - ili dozvoljava samo djelomično - ispravljanje, članak 41. daje ovlast Sudu oštećenoj strani dosuditi pravičnu naknadu koja mu se čini odgovarajućom (vidi *Iatridis protiv Grčke* (pravična naknada) [VV], br. 31107/96, stavci 32.-33., ECHR 2000-XI). S tim u vezi Sud je utvrdio da podnositeljica može temeljem članka 428.(a) Zakona o parničnom postupku podnijeti zahtjev za ponavljanje građanskog postupka u odnosu na koji je Sud utvrdio povredu Konvencije.

58. Vezano uz podnositeljičin zahtjev za pravičnom naknadom naveden u obrascu zahtjeva, Sud je utvrdio da temeljem Pravila 60. Poslovnika Suda podnositelj mora podnijeti zahtjev za pravičnom naknadom u roku određenom za podnošenje očitovanja o osnovanosti. Podnositeljica nije potraživala bilo kakvu naknadu kad ju je Sud pozvao da to učini. Stoga Sud nije ovlašten dosuditi joj bilo koji iznos po toj osnovi.

B. Troškovi i izdaci

59. Podnositeljica potražuje 1.500,00 EUR na ime troškova i izdataka nastalih pred Sudom.

60. Vlada osporava taj zahtjev.

61. Prema sudskoj praksi Suda, podnositelj ima pravo na naknadu troškova i izdataka samo u mjeri u kojoj se dokaže da ih je stvarno i neophodno pretrpio te da je njihova visina bila razumna. U ovome predmetu, uzimajući u obzir dokumente koje ima u posjedu i naprijed navedene kriterije, Sud smatra razumnim dosuditi iznos od 1.500,00 EUR na ime troškova po svim osnovama, uvećan za sve poreze koji bi mogli biti zaračunati podnositeljici zahtjeva na taj iznos.

C. Zatezna kamata

62. Sud smatra primjerenim da se stopa zatezne kamate temelji na najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke, uvećanoj za tri postotna poena.

IZ TIH RAZLOGA SUD JEDNOGLASNO

1. *Utvrđuje* da je prigovor koji se odnosi na podnositeljčino pravo na poštovanje njenog doma dopušten a ostatak zahtjeva nedopušten;
2. *Presuđuje* da je došlo do povrede članka 8. Konvencije.
3. *Presuđuje*
 - (a) da tužena država podnositeljici treba isplatiti, u roku od tri mjeseca od dana kad presuda postane konačnom u skladu s člankom 44. stavkom 2. Konvencije, iznos od 1.500 EUR (tisuću pet stotina eura) uz sav porez koji bi podnositeljici mogao biti zaračunat na taj iznos, preračunato u hrvatske kune prema tečaju važećem na dan isplate;
 - (b) da se nakon proteka naprijed navedena tri mjeseca, pa do isplate, na prethodno spomenute iznose plaća jednostavna kamata prema stopi koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke tijekom razdoblja kašnjenja, uvećanoj za tri postotna poena;
4. *Odbija* podnositeljčin zahtjev za pravičnom naknadom.

Sastavljeno na engleskome jeziku i otpravljeno u pisanom obliku dana 18. srpnja 2013. godine, u skladu s pravilom 77. stavcima 2. i 3. Poslovnika Suda.

Søren Nielsen
tajnik

Isabelle Berro-Lefèvre
predsjednica

U skladu s člankom 45., stavkom 2. Konvencije i Pravilom 74., stavkom 2. Poslovnika Suda, uz ovu presudu je priloženo izdvojeno mišljenje suca Dedova.

I.B.L.
S.N.

SUGLASNO MIŠLJENJE SUCA DEDOVA

Namjera je mog mišljenja osnažiti argumente za utvrđenje povrede članka 8. Konvencije, jer bi se argumenti Vijeća kako su izrečeni u stavcima 48. i 49. presude mogli osporavati kako slijedi.

Sud je pretpostavio da su "zaposlenici plaćali obvezatne mjesečne doprinose u stambene fondove" a nije naveo nikakve pravne posljedice takvih doprinosa kao ni bilo kakvu pravnu osnovu po kojoj bi iz tih doprinosa proizašlo pitanje prava na kupnju. Iste dvojbe pojavljuju se i u odnosu na činjenicu da se u stanu stanovalo od 1970. do 2010. godine. Naime, nedostaje pravna analiza temeljena na mjerodavnom domaćem pravu o tome bi li tim stanovanjem podnositeljica automatski stekla vlasnička prava. Ne mogu pronaći razloge zbog čega bi domaći sud trebao razmotriti to pitanje i na kojoj pravnoj osnovi. Podnositeljica nije tražila utvrđenje da je ona vlasnica, niti je pred sudom pobijala privatizaciju imovine Hotela Mlini, protiv države kao tuženika. Nadalje, korištenje društvenih stanova tiče se odnosa između države i građana, ali nakon privatizacije novi privatni vlasnik nije podređen socijalnim obvezama države.

U takvom je graničnom predmetu teško odlučiti koji bi pristup Suda bio najbolji kad odlučuje koji skup sukobljenih interesa (onih novog privatnog vlasnika i onih stanara) treba imati prednost. Osobito vidim problem s testom razmjernosti, jer ne postoji područje u kojem bi prava novog vlasnika mogla biti ograničena na korist podnositeljice. Domaći sudovi ispitali su to pitanje, našavši da je podnositeljica imala drugi stan u kojem je mogla stanovati. Štoviše, kad Sud navodi kako domaći sudovi nisu vodili računa o određenim okolnostima u ocjeni pravne naravi odnosa između sukobljenih stranaka, on se izlaže riziku odlučivanja izvan svoje nadležnosti i postupanja kao sud četvrtog stupnja u odnosu na osnovanost predmeta.

Ja ne bih odluku domaćeg suda kojom su prihvaćeni zahtjevi privatnog vlasnika opisao kao miješanje, jer da je odlučio drugačije to bi predstavljalo miješanje u prava vlasnika koje bi bilo proizvoljno od samog početka, jer privatni vlasnik ne može biti odgovoran za socijalne obveze države.

S obzirom na neizvjesnost pravnog položaja podnositeljice, radije bih temeljio svoj zaključak na tome što se država nije pobrinula za svoju bivšu zaposlenicu, stanara u društvenom stanu, i nije joj osigurala neki drugi stan u javnom vlasništvu prije pokretanja postupka privatizacije. Drugim riječima, država nije ispunila svoju pozitivnu obvezu poduzimanja mjera za zaštitu zakonskog prava podnositeljice na socijalno stanovanje i za izbjegavanje svakog mogućeg sukoba između privatnog vlasnika i stanara u odnosu na pravo posjeda. Država je trebala predvidjeti postojanje takve obveze, koja nastaje iz promjene pravnog položaja stana nakon njegove privatizacije.

Drugi aspekt pozitivnih obveza države je njena dužnost zadržati kvalitetu domaćeg prava osiguranjem potpunog i sveobuhvatnog odgovora na pitanje što se treba dogoditi vezano uz položaj stanara nakon privatizacije.